

PrimeEducationSweden
Parental and Pupils' Rights in Education

Nya skollagen, internationell rätt och mänskliga rättigheter

Skolinspektionens och skolverkets yttranden, påpekanden och beslut sedan nya skollagens (2010:800) ikraftträdande har inneburit att:

- Inga religiösa inslag, varken bön, välsignelse eller trosbekännelse har fått förekomma vid skolavslutningar i kyrkan.
- Skolinspektionen har nekat konfessionella skolor tillstånd för utökade program eller årskurser.
- Skolinspektionen har kritiserat och vidtagit åtgärder mot kristna, konfessionella skolor för konfessionella inslag i stadgar, morgonsamlingar, gudstjänster, likabehandlingsplaner och annan verksamhet.

Historik - nya skollagen SFS (2010:800)

Nuvarande lydelse

Utformningen av utbildningen

6 § *Utbildningen* vid en skolenhet eller förskoleenhet med offentlig huvudman ska vara *icke-konfessionell*.

7 § *Undervisningen* vid fristående skolor, fristående förskolor och fristående fritidshem ska vara *icke-konfessionell*.

Utbildningen i övrigt vid fristående skolor, fristående förskolor och fristående fritidshem får ha en konfessionell inriktning. Deltagandet i konfessionella inslag ska vara *frivilligt*.

PrimeEducationSweden
Parental and Pupils' Rights in Education

Kritik från remissinstanser 2005

2002: Skollagskommitténs betänkande

2005: Utkast till lagrådsremiss: Remissomgång

Barnombudsmannen: *mycket tveksamt om den föreslagna lagen står i överensstämmelse med Europakonventionen samt andra konventioner om mänskliga rättigheter.*

Skollagskommittén: *ett krav på att undervisningen vid en fristående skola skall vara icke-konfessionell inte torde vara förenligt med Sveriges internationella åtaganden enligt Europakonventionen.*

2006: Skollagsberedningens uppdrag: ny skollag

2008: Slutbetänkande: Mer om fristående skolor och enskild förskoleverksamhet (SOU 2008:122)

Promemorian "Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och kvalitet" remissbehandlas.

Prop. 2009/10:165 Principiella utgångspunkter: Kunskap, valfrihet och trygghet

Distinktionen mellan undervisning och utbildning

Undervisning: sådana målstyrda processer som under ledning av lärare eller förskollärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden.

Utbildning: ett vidare begrepp än undervisning och även kan omfatta annan verksamhet än undervisning i den inre och yttre miljön, t.ex. på skolgården och i matsalen eller organiserat lärande förlagt till en arbetsplats. Utbildning kan dessutom omfatta annan verksamhet som äger rum t.ex. vid lägerskolor, utflykter eller olika former av praktik eller annan verksamhetsförlagd verksamhet

PrimeEducationSweden
Parental and Pupils' Rights in Education

Remissomgång inför nya skollagen (2010:800)

Statens skolverk: tillstyrker förslaget, men bedömer att *tillämpningen och tolkningen av bestämmelsen kommer att bli svår mot bakgrund av den oklara gränsdragningen mellan utbildning och undervisning.*

Diskrimineringsombudsmannen: tillstyrker, men konstaterar att det *idag förekommer inslag i förskolor och skolor med offentlig huvudman som kan uppfattas som konfessionella* och efterlyser därför ett förtydligande av vad det innebär att utbildningen är icke-konfessionell

Riksförbundet Kristen Fostran: *Utbildningen vid skolor och förskolor med offentlig huvudman bör kunna ha konfessionella inslag som exempelvis skolavslutning i kyrka eller krishantering i samverkan med kyrkan. Så länge undervisningen i fristående skolor och förskolor är allsidig, bör den kunna ha konfessionella inslag.*

Kristna Friskolerådet: bestämmelsen om att *undervisningen vid fristående skolor ska vara icke-konfessionell uppfyller inte Europakonventionens krav.*

Europakonventionen

- Ratificerades av Sverige redan 1953 och inkorporerades och gäller som svensk lag sedan 1995. Inkorporeringen skedde genom lag (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.
- Artikel 2 i första tilläggsprotokollet. *”Ingen får förvägras rätten till undervisning. Vid utövandet av den verksamhet som staten kan ta på sig i fråga om utbildning och undervisning skall staten respektera föräldrarnas rätt att tillförsäkra sina barn sådan utbildning och undervisning som står i överenskommelse med föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse.”*

PrimeEducationSweden

Parental and Pupils' Rights in Education

Relevanta mål från Europadomstolens praxis i tolkning av artikel 2 första tilläggsprotokollet:

- Belgian Linguistic Judgement
- Kjeldsen, Busk Madsen and Pedersen vs. Denmark
- Ingrid Jordebo Foundation of Christian Schools and vs. Sweden
- Manoussakis and Others v. Greece
- Folgero and Others v. Norway
- Lautsi vs. Italy

Några principer ur rättspraxis:

- Föräldrarnas och barnens religiösa och filosofiska åskådning måste respekteras - inte bara i undervisningen vid konfessionella skolor - utan även i all av det allmänna organiserad undervisning
- Europakonventionens artikel 2 måste tolkas tillsammans med konventionens artikel 8, 9 och 10 som tillförsäkrar både föräldrar och barn rätten till skydd för privat- och familjeliv, tanke-, samvets-, och religionsfrihet samt yttrandefrihet.
- Det går inte att fastställa någon värdeneutral undervisning utan filosofiska, religiösa och andra värdegrundade aspekter ingår i de flesta skolämnen.
- Kjeldsen, Busk Madsen och Pedersen mot Danmark: *"In fact, it seems very difficult for many subjects taught at school not to have, to a greater or lesser extent, some philosophical complexion or implications. The same is true of religious affinities if one remembers the existence of religions forming a very broad dogmatic and moral entity which has or may have answers to every question of a philosophical, cosmological or moral nature"(...) "The Government nevertheless emphasises that Denmark does not force parents to entrust their children to the State schools; it allows parents to educate their children, or to have them educated, at home and, above all, to send them to private institutions to which the State pays very substantial subsidies, thereby assuming a "function in relation to education and to teaching", within the meaning of Article 2 (P1-2)."*

PrimeEducationSweden
Parental and Pupils' Rights in Education

- Folgerö and Others v. Norway: *“Protocol 1, Article 2 does not allow a distinction to be drawn between religious instruction and other subjects. It enjoins the State to respect parents’ convictions, be they religious or philosophical, throughout the entire State education programme”. “That duty is broad in its extent as it applies not only to the content of education and the manner of its provision but also to the performance of all the “functions” assumed by the State. The verb “respect” means more than “acknowledge” or “take into account”(…) “States may freely emphasize one religion over others due to the place that one religion holds in the state’s “national history and tradition”. This is the case even in primary and lower secondary school grades.”*
- Manoussakis and Others v. Greece: *“the state does not have any discretion to determine whether religious beliefs or the means used to express those religious beliefs is legitimate.”*

Fallet Lautsi v Italien

Ett mycket avgörande rättsfall från Europadomstolen är det italienska fallet *Lautsi mot Italien*, mest känd som ”Krucifix fallet”. Den italienska medborgaren Soile Lautsi förde talan mot Italien i Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna i Strasbourg 2009 och hävdade att krucifixen i klassrummen i de italienska, offentliga skolorna stred mot hennes rätt att ge sina barn en sekulär uppfostran.

Avgörandet i högsta kammaren i Europadomstolen resulterade i ett klart stöd för Italiens rätt att låta krucifix hänga kvar i alla offentliga skolor. Domstolen hävdade vikten av att respektera medlemsstaternas kultur och traditioner i varje enskilt land.

Europadomstolen underströk att sekularism (“laïcité” på franska) också är en “filosofisk övertygelse”, det vill säga en ”tro”, och som sådan är inte sekularism ”neutral”.

PrimeEducationSweden
Parental and Pupils' Rights in Education

Artikel 26 i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna

1. Var och en har rätt till utbildning. Utbildningen skall vara kostnadsfri, åtminstone på de elementära och grundläggande stadierna. Den elementära utbildningen skall vara obligatorisk. Yrkesutbildning och teknisk utbildning skall vara tillgänglig för alla. Den högre utbildningen skall vara öppen för alla med hänsyn till deras förmåga.

2. Utbildningen skall syfta till att utveckla personligheten till fullo och till att stärka respekten för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Utbildningen skall också främja förståelse, tolerans och vänskap mellan alla nationer, rasgrupper och religiösa grupper samt främja Förenta nationernas verksamhet för fredens bevarande.

3. *Rätten att välja utbildning för barnen tillkommer i första hand deras föräldrar.*

Artikel 13 i FN:s Konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter

1. Konventionsstaterna erkänner rätten för var och en till utbildning. De är överens om att utbildningen skall syfta till att till fullo utveckla människans personlighet och insikten om dess värde och att stärka respekten för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. Konventionsstaterna är vidare överens om att var och en genom utbildning skall kunna delta effektivt i ett fritt samhälle och främja förståelse, tolerans och vänskap mellan alla nationer och alla rasgrupper, etniska grupper och religiösa grupper samt främja Förenta nationernas verksamhet för att bevara freden.

2. För att till fullo säkerställa denna rätt erkänner konventionsstaterna följande: a) Grundskoleutbildning skall vara obligatorisk och kostnadsfritt tillgänglig för alla. *Konventionsstaterna åtar sig att respektera föräldrarnas, eller i förekommande fall förmyndarnas, frihet att välja andra skolor för sina barn än de som har inrättats av offentlig myndighet, om de följer det som staten kan ha föreskrivit eller antagit som minimistandard, samt deras frihet att trygga en religiös och moralisk uppfostran för sina barn som är förenlig med deras egen övertygelse.*

4. Ingen bestämmelse i denna artikel skall tolkas som att den inskränker en fysisk eller juridisk persons rätt att grunda och driva utbildningsanstalter, under förutsättning att principerna i punkt 1 ovan respekteras och att utbildningen där är förenlig med den minimistandard som staten bestämt.

PrimeEducationSweden
Parental and Pupils' Rights in Education

Artikel 6 i FN:S konvention om barnets rättigheter - Barnkonventionen

Punkt 2: Konventionsstaterna skall till det yttersta av sin förmåga säkerställa barnets överlevnad och utveckling.

FN-kommittén har en helhetssyn på begreppet utveckling och har vid ett flertal tillfällen betonat att barnets rätt till utveckling skall genomsyra genomförandet av hela konventionen. Artikeln handlar inte bara om barnets fysiska hälsa utan barnets hela utveckling. Med utveckling avses både fysisk, psykisk, *andlig*, *moralisk*, *psykologisk* och *social* utveckling på ett sådant sätt att barnet förbereds för ett självständigt liv i ett fritt samhälle.

Artikel 28 i Barnkonventionen

Punkt 1: Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till utbildning och i syfte att gradvis förverkliga denna rätt och på grundval av lika möjligheter

Artikel 29 punkt 1

Konventionsstaterna är överens om att barnets utbildning skall syfta till att
(b) utveckla respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna samt för de principer som uppställts i Förenta nationernas stadga;
(c) *utveckla respekt för barnets föräldrar, för barnets egen kulturella identitet, eget språk och egna värden, för vistelselandets och för ursprungslandets nationella värden och för kulturer som skiljer sig från barnets egen;*

Artikel 29 punkt 2

Ingenting i denna artikel eller i artikel 28 får tolkas så att det medför inskränkning i den enskildes och organisationers rätt att inrätta och driva utbildningsanstalter, dock alltid

under förutsättning att de i punkt 1 i denna artikel uppställda principerna iakttas och att kraven uppfylls på att undervisningen vid dessa anstalter skall stå i överensstämmelse med vad som från statens sida angivits som *minimistandard*.

PrimeEducationSweden
Parental and Pupils' Rights in Education

Minimistandard och värdegrund

- Internationella konventioner: *Ingenting får tolkas så att det medför inskränkning i den enskildes och organisationers rätt att inrätta och driva utbildningsanstalter, dock alltid under förutsättning att de uppställda principerna iakttas och att kraven uppfylls på att undervisningen vid dessa anstalter skall stå i överensstämmelse med vad som från statens sida angivits som **minimistandard**.*
- Vad utgör denna minimistandard? I fallet Ingrid Jordebo Foundation of Christian Schools m.fl. mot Sverige klargjorde kommissionen att det av artikel 2 följer att det finns en principiell rätt att inrätta privata skolor eller anordna annan privat undervisning. För att sådan undervisning skall ge viss behörighet kan myndigheterna uppställa vissa krav på undervisningens standard och innehåll och på lärarnas kompetens. Detaljerade styrkrav på undervisningens innehåll och utformning ingår inte i denna
- Enligt Lgr 11 skall skolan gestalta och förmedla följande värden: Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta.
- Enligt Lgr 11 skall dessa värden förmedlas i överensstämmelse med *den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism*, genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande.
- I lagrådsremissen till skollagen påpekas att de krav som ställs på skolan att ge eleverna förutsättningar att erövra kunskaper blir alltmer omfattande och att det är nödvändigt att ta ställning i etiska frågor inom alla kunskapsområden. Vad innebär etiska ställningstaganden om konfessionella inslag förbjuds i all undervisning? Skall tillsynsmyndigheten tillåtas att inskränka all rätt att belysa ovan nämnda frågeställningar utifrån ett kristet, konfessionellt perspektiv i undervisningen?
- Läroplanen slår fast att det etiska perspektivet är av betydelse för många av de frågor som tas upp i skolan. Hur skall det etiska perspektivet och värdegrunden förmedlas utan konfessionella, religiösa eller filosofiska aspekter?